FINN MORTENSEN
SYMPHONY
PEZZO ORCHESTRALE
EVOLUTION
PER ORCHESTRA
MÜNCHNER RUNDFUNKORCHESTER
TERJE MIKKELSEN, CONDUCTOR
SIMAX
classics

FINN MORTENSEN (1922-1983)

Symphony, Op. 5 — **37:17**
Edition Norsk Musikforlag

1 I Allegro moderato 10:10
2 II Adagio 11:29
3 III Allegro vivace 06:55
4 IV Allegro moderato 08:43

5 **Pezzo orchestrale, Op. 12** — **07:24**
Edition MIC

6 **Evolution, Op. 23** — **05:41**
Edition Norsk Musikforlag

7 **Per Orchestra, Op. 30** — **12:29**
Edition Norsk Musikforlag

MÜNCHNER RUNDFUNKORCHESTER
TERJE MIKKELSEN, CONDUCTOR

FINN MORTENSEN (1922-1983)

by Elef Nesheim

Throughout his life Finn Mortensen was an earnest advocate of international musical modernism. During the Second World War he encountered Paul Hindemith's composition textbook 'Unterweisung in Tonsatz' which he studied in depth; Hindemith's compositional principles are a characteristic feature of Mortensen's earliest compositions up to the time of his début concert in 1954. After studying in Copenhagen for a period in the spring of 1956 Mortensen became strongly involved with dodecaphonic – twelve-note – techniques when he heard Niels Viggo Bentzon performing piano music by Arnold Schönberg. Mortensen, a romantic at heart, heard – and understood – the great potential for emotional expressivity that twelve-note music possessed. During the following decade he based his composing on twelve-note methods, despite the fact that he only used these methods consistently in three compositions. From the mid-sixties his compositions became much freer, and in his 'neo-serial' compositional style of 1970 melodic and tonal elements played an important part.

Finn Mortensen was actively involved as a member of various music organizations: He was chairman of the New Music society and the Norwegian Society of Composers; he became the first director of the Norwegian Concert Institute and was appointed Norway's first professor in composition when the Norwegian Academy of Music was founded in 1973. His teaching inspired an entire generation of Norwegian composers. His most important contribution to the enlightenment of the general public regarding contemporary music was his ten-year tenure as a music critic and writer in the Norwegian newspaper Dagbladet.

Mortensen's opus list contains six works for orchestra and three concertos. The six orchestral works are *Symfoni* (1953), *Pezzo orchestrale* (1957), *Evolution* (1961), *Tone colours* (1962), *Per orchestra* (1967), and *Hedda* (1975). The three single-movement concertos are *Concerto for piano and orchestra* (1963), *Fantasy for piano and orchestra* (1966), and *Fantasy for violin and orchestra* (1977).

The present recording includes four of the orchestral works, demonstrating an interesting stylistic development in Mortensen. *Symfoni* is composed almost in a late romantic style, though applying Hindemith's compositional techniques. *Pezzo orchestrale* was composed during a period when Mortensen was approaching twelve-note techniques without actually applying them. *Evolution*, on the other hand, is a strict dodecaphonic composition with a serial approach, and *Per orchestra* represents Mortensen's subsequent emancipation from dodecaphonic techniques.

***Symfoni*, op. 5**

On 26 April 1954 Finn Mortensen made his public début as a composer at the University Aula in Oslo, together with his friend and colleague Øistein Sommerfeldt. They promoted the concert enthusiastically and were interviewed by several newspapers on the day before the event. In an interview with Aftenposten they stated: "We have not yet managed to write an orchestral piece with which we are satisfied. It takes time to write a symphony, and one should first learn the craft through writing chamber music."

This was at best a half-truth. Mortensen's *Symfoni* was already finished; it was, however, the case that he was not yet satisfied with it. When he departed to study with Niels Viggo Bentzon in Copenhagen two years later he took the symphony with him, planning to revise it under the supervision of Bentzon. He had meanwhile already sent the second movement, entitled *Symphonic adagio*, to his friend Arvid Fladmoe, conductor of the Bergen Philharmonic Orchestra. It is therefore reasonable to assume that Mortensen was relatively content with this movement, whereas he was less certain about the rest of the work. There was little revision done in Copenhagen. Bentzon was delighted with the instrumentation, and Mortensen's attempts to improve the fugue movement were put aside until he returned home. Soon after his arrival back in Oslo, however, he heard from Bergen that "the Symphonic adagio has been accepted for performance in the course of the next season." Mortensen left the rest of the work, which remained just as he had composed it in 1952-53.

Symphonic adagio was performed at the Konsertpaléet in Bergen on 28 February 1957. Mortensen was present for rehearsals and the performance, which proved a considerable triumph for the young composer. The reviews were generally positive; even the Oslo press were in attendance. Most reviewers described the symphony as being moderately modern, except for the reviewer in Bergen Arbeiderblad who had problems with the work that he openly expressed:

> I have to admit that I understood not one bit of the entire work. No doubt it looked impressive on paper, but how bad it sounded. […] This dreadful music was interpreted with weighty earnestness, expressed in long lines of increasing tension coloured with an abundance of nuances.

In the summer of 1962 Finn Mortensen received a letter from Sverre Bergh of the Bergen Philharmonic Orchestra saying that they wished to give the first performance of his *Symfoni* in January 1963. Bergh emphasized in the letter that Mortensen must not allow the work to be performed by any other

orchestra until they had played it: "… and remember! The Philharmonic wants to give the first performance. On no account must you allow it to be performed anywhere else before then." There was hardly much danger of that happening, something Bergh and Mortensen were well aware of. Bergh wrote that Axel Wellejus was to conduct the performance, adding with laconic wit – that he knew Mortensen would appreciate – "He [Wellejus] was very familiar with your work, he said, and still he had no qualms!"

The event took place on 21 January 1963. In his programme note Mortensen made it clear that this was an older work – ten years old – written before he had begun to use twelve-note techniques. It was not a modernistic, avant-garde work, he emphasized. The reviews were very positive. Anton Chr. Meyer wrote in Gula Tidend that, among other things, the composition was

> […] a symphony that was one of the most revealing pieces of Norwegian music I have heard in a long time. This work must enter the standard repertoire of Norwegian orchestras, and we must hear of it again soon. Not only is this great music with passages of stringent form and dynamic power mixed with harmonies in which soft textures and refined colours create a sense of amiability that goes straight to the heart […]

His composer colleague and friend Øistein Sommerfeldt heard the symphony on the radio and sent Mortensen an appreciative greeting:

> I was impressed by your symphonic achievement in Bergen. … there was an almost Brucknerian grandeur in certain passages. Congratulations!

It did unfortunately take some time before Mortensen's *Symfoni*, his only symphony, entered the standard orchestra repertoire. The next performance took place at New Music's Nordlyd festival in 1976 – twenty years after the work was completed. It was performed again at a concert in honour of Mortensen's sixtieth birthday in 1982 – the year before he died.

There is no doubt that Bruckner was one of Mortensen's idols. As early as 1954 he said in a newspaper interview "Bruckner yes! His works should be performed more often. Without him I would not have thought of writing for orchestra."

The symphony is in four movements. The first three are in sonata form and each one undergoes thematic development of a first and second theme; the last movement, however, is a quadruple fugue. Finn Mortensen described the structure thus:

> The main theme of the first movement is highly chromatic and somewhat 'closed' in character, while the second theme is diatonic and more open. The thematic material of the Adagio is presented in the strings. Like the first theme of the first movement the material here leads one to think of the 'unending melody'. The rapid third movement has a short, characteristic motif as its main idea, and a more singing second theme. The formal structure of the last movement is: Fugue I – Fugue II (strings only) – Fugue I and II combined – Fugue I and II combined with the main theme of the first movement (here called theme III) – Themes I, II and III combined with the second theme of the first movement (here called theme IV) – Coda, in which theme IV eventually gains the upper hand, concludes the symphony.

Thus the last movement is linked with the first to create a complete symphonic entity.

***Pezzo orchestrale*, op. 12**, is one of Mortensen's strangest works. The composer may have intended a double meaning with the title; on the one hand it means a piece for orchestra, but perhaps he also had in mind "pezzo" in the sense of pieces or parts, and therefore the implied meaning of the sections of the orchestra. With that possible meaning in mind we might interpret *Pezzo orchestrale* as being a work that deals with the various textural elements of the orchestra; for in this work he tries out a wide variety of orchestral colours.

Pezzo orchestrale received its premier performance by the Oslo Philharmonic Orchestra at the Ultima Festival in 2003, twenty years after the composer's death. The original manuscript of the score was completed in December 1957. This was a highly productive period of composing for Mortensen. Between returning from Copenhagen in the spring of 1956 and the spring of 1958 he wrote seven works. *Pezzo orchestrale* is the last work in which Mortensen does not use twelve-note techniques; the fugue of the work that followed, *Fantasy and fugue for piano*, op. 13, is composed using free twelve-note techniques.

Even though there is no twelve-note row as such in *Pezzo*, it seems as if Mortensen has tried to create a 'twelve-texture row' in which twelve different sounds comprise a row as we might imagine twelve notes doing.

The work is divided into twelve sections, each consisting of eight bars, where each of the twelve sections explores a different orchestral texture. A variety of melodic and harmonic patterns occur within each group, with continual changes of tempo. No twelve-note row is used, although cluster chords occur frequently.

In the first section, bars 1-8, we hear strings, oboe and clarinet; in the next, bars 9-16, horn, percussion and harp are heard; then follows a section featuring low strings and harp; the penultimate features the harp alone before the entire orchestra, tutti, concludes the final section, bars 89-96. The twelfth and final texture is a violent cluster chord played *fff* by the whole orchestra. The strings share all twelve notes of the chromatic scale, as do the winds – a vertical twelve-note row. This twelve-note texture heralded Mortensen's use of twelve-note techniques in his next composition, opus 13.

***Evolution*, op. 23**, was completed in October 1961 and is dedicated to his wife Liv. The work was first performed in October 1962 and was the first of Mortensen's compositions to be performed by the Oslo Philharmonic Orchestra. Herbert Blomstedt conducted; it was his first season as artistic director of the orchestra. In an interview prior to the premier Mortensen explained that the work was written in strict twelve-tone style, inspired by the composers of the Second Viennese school. "… I am sure that without Webern, I could not have written the work."

Evolution is based on a formal construction in which two opposing musical ideas are juxtaposed at the beginning, as extremes, eventually becoming unified through a gradual process. The two ideas that open the composition are a horizontal melodic theme – a twelve-note row played *ppp* – set up against a vertical twelve-note row, a percussive cluster chord played *fff*. In the course of the work these two extremes approach each other until meeting at a climactic moment in a vertical cluster chord of long, sustained notes.

There is a special feature of Mortensen's use of this particular twelve-note row: the first note, C two octaves above middle C, occurs as a pedal point in the first violins throughout the entire composition. Thus it is the remaining eleven notes that are treated using techniques of rotation and permutation. The composition evolves through eight formal sections, each of which has a dominant dynamic following this pattern:

ppp – pp – p – mp – mf – f – ff – fff

Within each section, however, there are varying dynamic degrees for individual notes and motifs, determined by the composer. The formal concept of the work is clearly the consistent evolution from the exposition of the opening extremities via a gradual transition towards the concluding, unified material. At the climax the horizontal, melodic theme has been integrated into the vertical cluster chord.

The reviewers were not unanimous in the way they experienced the music. The conservative reviewer in Aftenposten wrote:

> It sounded as if the music was being played from a user's manual. There is no doubt of Finn Mortensen's talent and skill, if only he would write from the heart and free himself more from these systems.

Mortensen's composer colleague Arne Nordheim, however, found *Evolution* a 'gripping' work and wrote in Morgenposten:

> There lies a considerable fund of technical mastery and artistic intensity behind the way in which Finn Mortensen balances the build-up of tension in the short duration of the work, and one observes on reaching the final bar that the work is perfect in its form. Finn Mortensen's Evolution is a brief musical work, yet it is rich in important ideas – ideas that are valid for us today. It is also shaped with a musicianship and self-assuredness that bears witness to Finn Mortensen's creative ability and it is a genuine asset in the account of our musical life. Let us hope that this gripping work will be often heard.

The reviewer in Verdens Gang was also quite clearly enthusiastic about the music, although he had no difficulty in understanding that its reception might vary considerably:

> It was a pleasure to observe how wholeheartedly he [Herbert Blomstedt] went about the premier performance of the evening, Finn Mortensen's "Evolution", which led to victory. […] From seeds of melody and texture the material emerged, pregnant and stringent. One might react positively or negatively to the music, but Mortensen's work does not leave one indifferent.

This review was written by professor Dag Schjelderup-Ebbe who seems to have hit the nail on the head, for it is precisely through judgements, positive or negative, that indifference is challenged. These were important concerns of the modernists of the time, Mortensen and those around him.

***Per Orchestra*, op. 30**, was composed in 1967, commissioned by the Norwegian Society of Composers for the society's fiftieth anniversary. For the first performance in October 1967 by the Oslo Philharmonic under the leadership of Øivin Fjeldstad Mortensen provided the following programme note:

> The thematic seed is an augmented octave (main theme), presented first by the violas. The work develops from this motif via two dynamic onsets to a climax. The first dynamic onset is followed by a subdued passage in which one can observe a melodic line in the cor anglais (second theme). After the climax, at the 'golden section', the work dies away [with the second theme preceding the main theme] ending with the same note in the same instrument section as it began with.

There is a new tone in Mortensen's presentation; terms such as 'main theme', 'second theme' and 'golden section' are far removed from his explanations of his modernistic compositions from the first half of the 1960s. Mortensen's friend and colleague Øistein Sommerfeldt wrote in his review:

> In Per Orchestra we experience a calm peace at the beginning, but for how long did Adam remain in paradise? The inevitable crescendo arises, here allowing the composer to dazzle us with instrumental ingenuity, all of it remaining part of a constructive entity that gives us a sense of organic context. The conclusion comes to a beautiful finish.

Arne Nordheim was no less enthusiastic in his review: "Yesterday's performance confirmed once again my impression of Per Orchestra as being one of Finn Mortensen's best works."

The four compositions on this recording provide an interesting glimpse of Finn Mortensen's development as a composer over a period of fifteen years from 1952 to 1967. At the same time it documents the history of musical modernism in Norway. *Symfoni* demonstrates post-war moderate modernism in the outer regions of tonality; *Pezzo orchestrale* takes into early modernism and experimentation with sounds and textures with twelve-note techniques hovering in the wings from the late 1950s. *Evolution* is representative of 1960s modernism with its strict twelve-note composition and other serial techniques, whereas *Per Orchestra* more mildly demonstrates neo-romantic tendencies that incorporated modernist techniques in a freer, more mature form of expression – of which there are many examples from the time around the 1968 unrest.

FINN MORTENSEN (1922-1983)

av Elef Nesheim

Finn Mortensen var hele livet en betydelig pådriver for den internasjonale modernistiske musikken. I løpet av den andre verdenskrigen kom han over Paul Hindemiths lærebok i komposisjon «Unterweisung im Tonsatz», som han studerte grundig, og den hindemithske komposisjonsteknikken preget de tidligste komposisjonene fram til debutkonserten i 1954. Etter et studieopphold i København våren 1956 ble han sterkt opptatt av tolvtoneteknikken etter å ha hørt Niels Viggo Bentzon framføre Arnold Schönbergs klavermusikk. Romantikeren Mortensen opplevde – og forsto – hvilke sterke muligheter for følelsesuttrykk tolvtonemusikken ga. I løpet av de neste ti årene hadde han tolvtoneteknikken som grunnlag, selv om han bare unntaksvis – tre komposisjoner – brukte teknikken konsekvent. Fra midt på seksti-tallet ble komposisjonene hans langt friere, og i hans 'nyserielle' komposisjonsteknikk fra 1970 fikk melodiske, også tonale, elementer en viktig plass.

Finn Mortensen var en aktiv organisasjonsmann: Formann for Ny Musikk og Norsk Komponistforening; han ble Rikskonsertenes første direktør og landets første professor i komposisjon da Norges musikkhøgskole ble opprettet i 1973. Som lærer kom han til å inspirere en hel generasjon norske komponister. Den viktigste opplysningsvirksomheten om samtidsmusikken ga han gjennom ti år som skribent og kritiker i Dagbladet.

Mortensen hadde seks orkesterverk og tre konserter på sin opusliste. De seks orkesterverkene var *Symfoni* (1953), *Pezzo orchestrale* (1957), *Evolution* (1961), *Tone colours* (1962), *Per orchestra* (1967) og *Hedda* (1975). De tre ensatsige konsertene var: *Konsert for klaver og orkester* (1963), *Fantasi for klaver og orkester* (1966) og *Fantasi for fiolin og orkester* (1977).

På denne utgivelsen er fire orkesterverk tatt med. De viser en interessant stilistisk utvikling. *Symfoni* er nærmest i senromantisk stil, men med støtte i Hindemiths komposisjonsteknikk. *Pezzo orchestrale* er komponert i den perioden der Mortensen tilnærmet seg tolvtoneteknikken uten ennå å ta den i bruk. *Evolution* er nettopp et strengt tolvtoneverk med seriell tilnærming, og *Per Orchestra* er fra tiden da Mortensen frigjorde seg fra tolvtoneteknikken.

***Symfoni*, op. 5**

Den 26. april 1954 holdt Finn Mortensen sin debutkonsert i Universitetets Aula i Oslo, sammen med vennen Øistein Sommerfeldt. De drev aktiv reklame for konserten, og ble intervjuet i flere aviser dagen før konserten. I Aftenposten-intervjuet sa de to debutantene: «Vi har ennu ikke prestert noe orkesterverk som vi er fornøyd med. Det tar tid før man får skrevet en symfoni, og så bør man først lære håndverket ved å skrive kammermusikk.»

Det var i beste fall en halv sannhet. Mortensens *Symfoni* lå ferdig hjemme på skrivebordet, men det var riktig at han på det tidspunktet ikke var fornøyd med den. Da han to år senere dro til København for å studere med Niels Viggo Bentzon var symfonien med i bagasjen, den skulle omarbeides i samråd med Bentzon. Imidlertid hadde han allerede sendt andresatsen, med tittelen *Symfonisk adagio*, til vennen Arvid Fladmoe som var dirigent for Harmoniens orkester (Bergen Filharmoniske Orkester). Det er derfor rimelig å anta at han var relativt fornøyd med andresatsen, mens han var usikker på resten. Det ble lite revidering i København. Bentzon var begeistret for instrumentasjonen, og Mortensens forsøk på å forbedre 'fugesatsen' ble lagt til side til han kom hjem. Imidlertid hadde han bare så vidt kommet tilbake til Oslo i april, da det kom fra Bergen: «Symfonisk adagio er antatt til oppføring året etter.» Partituret til resten av symfonien ble lagt til side og ble beholdt slik han hadde komponert den i 1952-53.

Symfonisk adagio ble oppført i Konsertpaléet i Bergen 28. februar 1957. Mortensen var selv til stede både under prøvene og på konserten, og framføringen ble en betydelig seier for den unge komponisten. Kritikkene var gjennomgående positive; til og med hovedstadspressen skrev om konserten. De fleste kritikerne oppfattet symfonien som moderat moderne, mens kritikeren i Bergens Arbeiderblad hadde problemer med komposisjonen, og kom med en meget åpenhjertig uttalelse om *Symfonisk adagio*:

> Jeg må åpent innrømme at jeg ikke skjønte det grann av det hele. Det tok seg sikkert bra og interessant ut på papiret, men sannelig låt det ille. […] Denne gruelige musikk ble fortolket med vektfylt alvor som kom til uttrykk i store, spenningsfylte linjer ispedd et veld av nyanseringer.

Sommeren 1962 fikk Mortensen brev fra Sverre Bergh i Musikkselskabet Harmonien i Bergen, der han skrev at de ville uroppføre hans *Symfoni* i januar 1963. Bergh understreket i brevet at Mortensen ikke måtte la den framføres av noe annet orkester før de hadde spilt den: «… men husk!!! Harmonien skal ha uroppførelsen. Du finner ikke på å la den bli spilt noe annet sted før.» Det var neppe noen fare for det, noe

både Bergh og Mortensen naturligvis visste. Bergh skrev at Axel Wellejus skulle dirigere symfonien, og han tillot seg også en litt ironisk tone – som han visste at Mortensen ville sette pris på: «Han [Wellejus] kjente meget godt til deg, sa han, men hadde altså likevel ingen betenkeligheter!»

Begivenheten fant sted den 21. januar 1963. I forhåndsomtalene før uroppførelsen understreket Mortensen at dette var et eldre verk – ti år gammelt – som ble skrevet før han begynte å arbeide med tolvtoneteknikk. Det var altså ikke et modernistisk, rabulistisk verk, understreket han. Kritikkene etter framføringen var meget positive, nærmest overstrømmende. Anton Chr. Meyer skrev i Gula Tidend blant annet om komposisjonen at det var:

> […]ein symfoni som høyrer til noko av det forvitnelegaste eg har høyrt på lenge av ny norsk musikk. Dette verket må då verta ståande på standardrepertoaret for norske symfoniorkester, og vi lyt snart få høyra det om att. Ikkje berre er dette stor musikk med parti av stram form og dramatisk kraft i harmonisk blanding med slike der mjuke klangar og raffinerte klangfargar skapar venleiksinntrykk som går beint til hjarta […]

Komposisjonskollegaen og vennen Øistein Sommerfeldt hadde hørt symfonien i radio, og sendte brev med sin hyggelige hilsen til Mortensen:

> Jeg var imponert over din symfoniske prestasjon fra Bergen. … det var nesten brucknersk velde over enkelte partier. Gratulerer!

Dessverre tok det tid før Mortensens *Symfoni*, hans eneste, kom på det faste orkesterrepertoaret. Neste framføring var på Ny Musikks Norlyd-festival i 1976, mer enn 20 år etter at den var komponert. Så ble den igjen framført på jubileumskonserten i 1982 da Mortensen fylte 60 år, – året før han døde.

Det er ikke tvil om at Bruckner var det store forbilde for Mortensen. Allerede i 1954 uttalte han i et avisintervju: «Bruckner ja! Hans verker burde oppføres oftere. Uten ham ville ikke jeg tenkt på noe orkesterverk.»

Symfonien har fire satser De tre første satsene har sonatesatsform og er tematisk-motivisk utviklet med to temaer, et hovedtema og et sidetema for hver sats, mens sistesatsen er en kvadruppelfuge. Finn Mortensen presenterte selv oppbygningen på følgende måte:

> Førstesatsens hovedtema er sterkt kromatisk og noe 'lukket' av karakter, mens sidetemaet er diatonisk og mer åpent. Adagiosatsens tematiske materiale presenteres i strykerne. I likhet med hovedtemaet i første sats har vi også her med stoff å gjøre som fører tanken hen på "uendelig melodi". Den hurtige tredjesatsen har et kort karakteristisk motiv som hovedtanke, og et mer syngende, men også delvis musikantisk sidetema. Sistesatsens formskjema: Fuga I – Fuga II (bare strykere) – Fuga I og II kombinert – Fuga I og II kombinert med hovedtemaet fra første sats (her kalt tema III) – Temaene I, II og III kombinert med sidetemaet fra første sats (her kalt tema IV) – Coda, hvor etter hånden tema IV får overtaket, avslutter symfonien.

Slik er den siste satsen knyttet sammen med den første og skaper en fullstendig symfonisk enhet.

***Pezzo orchestrale*, op 12,** er et av Mortensens merkeligste verk. Tittelen kan fra komponistens side ha hatt en dobbel betydning; dels betyr den et *stykke for orkester*, men kanskje har han også hatt i tankene «pezzo», som stykker eller deler, og dermed en underliggende betydning: *orkesterets deler*. Med en slik betydning nærmer vi oss en fortolkning om *Pezzo orchestrale* som et verk om orkesterets ulike klangelementer. For i dette verket prøver han ut orkesterets forskjelligste klangfarger.

Pezzo orchestrale ble uroppført av Oslo Filharmoniske Orkester ved en konsert under Ultima-festivalen i 2003, 20 år etter komponistens død. På originalpartituret er komposisjonen datert ferdig i desember 1957. Det var i en meget produktiv komposisjonsperiode. Etter at han kom hjem fra København våren 1956 og fram til våren 1958 skrev han 7 komposisjoner. *Pezzo orchestrale* er det siste verket der han ikke bruker tolvtoneteknikk, i den neste komposisjonen hans, *Fantasi og fuge for klaver*, op. 13, brukes fri tolvtoneteknikk i fugen.

Selv om det ikke er noen tolvtonerekke som benyttes i verket, kan det synes som om han vil skape en 'tolvklangsrekke', der tolv ulike klanger danner en rekke, slik vi ellers tenker oss at tolv ulike toner kan gjøre det.

Komposisjonen er delt i tolv seksjoner, alle på åtte takter, der hver av disse tolv seksjonene har sin egen orkesterklang. Innen hver klanggruppe brukes ulike melodiske og harmoniske mønstre, og med stadige tempo-forandringer. Det benyttes ingen tolvtonerekke, men clusterklanger brukes ofte.

I første seksjon, takt 1-8 hører vi strykere, obo og klarinett, i den neste seksjonen, takt 9-16 er det horn, slagverk og harpe, så følger en seksjon med mørke strykere og harpe, den neste siste seksjonen er det bare harpe før hele orkesteret, tutti, avslutter den siste seksjonen, takt 89-96. Det siste, tolvte klangbildet, er utformet som en voldsom clusterklang i hele orkesteret i *fff*. I strykerne er det en hel tolvtoneklang som er lagt ut i instrumentene, og den samme klangen er også spredt ut over i blåserne – en vertikal tolvtonerekke. Denne tolvtoneklangen ble nærmest signalet om at Mortensen sto på terskelen inn til tolvtoneteknikken, i sin neste komposisjon, op. 13.

***Evolution*, op. 23,** ble ferdig i oktober 1961 og ble tilegnet hans kone Liv. Verket ble uroppført i oktober 1962 og var den første komposisjonen av Mortensen som ble framført av Oslo-filharmonien. Herbert Blomstedt dirigerte; det var hans første sesong som kunstnerisk leder for orkesteret. I et intervju før uroppføringen fortalte Mortensen at verket er et strengt tolvtoneverk, og at han var inspirert av komponistene fra *den andre wienerskole*: «… jeg vet at uten Webern kunne dette verket ikke vært skrevet.»

Evolution bygger på en formal konstruksjon, der to motsatte musikalske idéer stilles mot hverandre i innledningen, som ekstremer, og til slutt samles gjennom en trinnvis formidling. De to idéene som innleder komposisjonen, er et horisontalt melodisk forløp, en tolvtonerekke i *ppp*, som settes opp mot en vertikal tolvtonerekke, en perkussiv clusterklang i *fff*. I komposisjonens forløp nærmer de to ekstremene seg hverandre og samles til slutt til et høydepunkt i en vertikal clusterklang med lange utholdte toner.

Det er et spesielt forhold ved Mortensens bruk av denne tolvtonerekken: den første tonen, *trestrøken c*, klinger med som et orgelpunkt i 1. fiolinstemmen uavbrutt gjennom hele komposisjonen. Dermed blir det slik at det er de resterende elleve tonene som behandles ved bruk av *rotasjon* og *permutasjon*.

Komposisjonens form utvikles gjennom åtte formdeler, der hver av dem har en dominerende styrkegrad som følger denne utviklingen:

ppp - pp - p - mp - mf - f - ff – fff

Men innen hvert avsnitt er det varierende styrkegrader for de enkelte tonene eller motivene, der er det komponistens frihet som bestemmer. Komposisjonens formidé er åpenbart den konsekvente evolusjonen

fra eksponeringen av ekstremer i innledningen, gjennom en gradvis formidling mot en konkluderende sammensmelting til et enhetlig materiale. Ved komposisjonens høydepunkt er det horisontale, melodiske forløpet, 'spist opp', integrert i den vertikale clusterakkorden.

Kritikerne var avgjort ikke samstemte ved opplevelsen av komposisjonen. Aftenpostens konservative kritiker uttrykte seg slik:

> Det lød som en anvendt bruksanvisning. Det er ingen tvil om Finn Mortensens begavelse og dyktighet, bare han ville skrive av karsken belg og frigjøre seg mer fra systematikken.

Mens komponistkollega Arne Nordheim opplevde *Evolution* som et «gripende» verk og skrev i Morgenposten:

> Det er et betydelig fond av teknisk beherskelse og kunstnerisk intensitet som ligger bak Finn Mortensens arbeid med å avveie verkets stigning i det korte forløpet, og man kan ved siste takt konstatere at komposisjonen er fullendt i sin form.
> Finn Mortensens Evolution er et kort musikkverk, men det er rikt på vesentlige tanker – tanker som angår oss i dag. Det er dessuten formet med en musikalitet og sikkerhet som vidner om at Finn Mortensens skapende evner er et *virkelig* aktivum i vårt musikklivs regnskap. La oss håpe at dette gripende verket ofte blir å høre.

Kritikeren i Verdens Gang var også avgjort begeistret for komposisjonen, men han hadde ingen vanskeligheter med å forstå at mottakelsen ville kunne variere mye:

> Det var hyggelig å konstatere hvor helhjertet han [Herbert Blomstedt] gikk inn for kveldens uroppførelse, Finn Mortensens «Evolution», som han førte fram til seier. […] Ut fra kimer av melodisk og klanglig art vokser stoffet fram, pregnant og strengt. Man kan reagere positivt eller negativt på denne musikken, men Mortensens verk lar en ikke likegyldig.

Denne kritikken ble skrevet av professor Dag Schjelderup-Ebbe som avgjort har truffet riktig, nettopp gjennom ulike vurderinger, positive som negative, så utfordres *likegyldigheten*. Og det var et forhold som var vesentlig for tidens modernister, Mortensen og kretsen omkring ham.

***Per Orchestra*, op. 30,** ble komponert i 1967. Det var et bestillingsverk fra Norsk Komponistforening i forbindelse med foreningens 50-årsjubileum. Til uroppførelsen i oktober 1967 der verket ble framført av Oslo Filharmoniske Orkester med Øivin Fjeldstad som dirigent hadde Mortensen gitt følgende programkommentar:

> Den motiviske kime er den forstørrede oktav (hovedmotiv), første gang presentert i bratsjene. Verket utviklet fra dette motivet gjennom to dynamiske ansatser fram til klimaks. Den første dynamiske ansatsen følges av et dempet parti, hvor en blant annet kan observere en melodisk linje i engelsk horn (sidetema). Etter klimaks, – ved det «gylne snitt», dør verket hen [med sidetema før hovedtema] og ender med den samme tonen i den samme instrumentgruppe som det begynte med.

Det var en ny tone i Mortensens presentasjon; begrep som hovedtema, sidetema og gylne snitt, sto fjernt i forklaringen av de modernistiske komposisjonene fra første halvpart av 1960-årene. Venn og komponistkollega Øistein Sommerfeldt skrev i sin anmeldelse av verket:

> I Per Orchestra opplever vi en stille fred i begynnelsen, men hvor lenge var Adam i paradis? Det uunngåelige crescendo inntreffer, men her får komponisten anledning til å briljere med mange instrumentale poenger, alt innordnet et konstruktivt helhetssyn som gir oss følelsen av organisk sammenheng. Avslutningen avrundes vakkert.

Arne Nordheim var ikke mindre begeistret i sin anmeldelse: «Framføringen i går bekreftet igjen inntrykket av Per Orchestra som et av Finn Mortensens beste verk.»

De fire komposisjonene på denne utgivelsen gir et interessant uttrykk for Finn Mortensens utvikling som komponist gjennom femten år fra 1952 til 1967. Samtidig blir den også et dokument over den modernistiske musikkens historie i Norge. *Symfoni* forteller om etterkrigstidens moderate modernisme i tonalitetens ytterfelt, *Pezzo orchestrale* fører oss inn iden tidlige modernismen med forsøk på nye klanglige muligheter, der tolvtoneteknikken vaket i bakgrunnen fra slutten av 1950-årene. *Evolution* representerer den tidlige 60-talls-modernismen, med streng tolvtoneteknikk og flere serielle trekk, mens *Per Orchestra* er i mild form uttrykk for en *nyvennlighet* eller *nyromantikk* som tar med erfaringene fra modernismen men i en friere mer moden uttrykksform som det er mange eksempler på fra tiden omkring 68-opprørene.

Photo: Observatoriet

Terje Mikkelsen's conducting has been described by reviewers as "immensely compelling and dramatically powerful" and his control of sound, balance and textures as "masterly". Mikkelsen graduated from the Norwegian Academy of Music, and then he studied and received his diploma in orchestral conducting from the Sibelius Academy in Helsinki where his teacher was the famous professor Jorma Panula. From 1985 he studied and had a close collaboration with Mariss Jansons both in Oslo and St. Petersburg, and then Mikkelsen embarked on a musical journey conducting orchestras throughout the Eastern and Central Europe, Japan, China and Thailand.

Among his musical posts were such positions as: Chief Conductor and Music Director for Ukrainian State Symphony Orchestra, Principal Guest Conductor of the Lithuanian State Symphony Orchestra, and consecutively: Music Director and Chief Conductor of Latvian National Symphony Orchestra, GDM of Thuringen Philharmonie,and visiting professor at the college of music of Mahidol University in Bangkok.

Mikkelsen has a large CD production with several orchestras such as Latvian National Orchestra, Munich Radio Orchestra, Thuringen Philharmonie, Ukrainian National orchestra, Lithuanian National Orchestra, Trondheim Symphony Orchestra and the Norwegian Radio Orchestra. In total this has resulted in more than 40 recordings.
During Mikkelsen's collaboration with the Latvian National Symphony Orchestra he conducted more than 70 concerts with them outside Latvia; in Estonia, Lithuania, Sweden, Norway, Germany the Netherlands, Spain and Thailand. With this orchestra alone, he has issued more than 20 CD recordings. In 2009 Mikkelsen and the LNSO released two CDs of Norwegian music which received enthusiastic reviews from all over the world.

Terje Mikkelsen appears regularly with the St. Petersburg Philharmonic and the Moscow Radio Orchestra, and has conducted a host of renowned orchestras. Mikkelsen has conducted in most of the important halls in Europe, including the Berliner Philharmonie, Concertgebouw Amsterdam, Great Hall of the Moscow Conservatory, St. Petersburg Philharmonic Hall, Munich am Gasteig, Alte Oper (Frankfurt am Main), Cologne Philharmonie, Auditorium National (Madrid) and many more. In 2006, he was appointed Principal Conductor of Shanghai Symphony Orchestra, a position he held until 2009. Terje Mikkelsen has collaborated with the Tchaikovsky Symphony Orchestra of Moscow Radio since 1993, and was appointed the orchestra's Principal Guest Conductor in 2008.

In 2010 he toured Spain with the Academy of St. Martin in the Fields, in June he took the Tchaikovsky orchestra to Norway, and in October he toured the UK with the same orchestra, performing a total of 15 concerts to packed concert halls with enthusiastic audiences. In 2011 Mikkelsen followed up with a new UK tour, this time with the Czech National Symphony orchestra as well as recording 2 CDs with the Munich Radio Orchestra. Together with the Munich orchestra he will tour Spain in November 2011.

Terje Mikkelsens dirigering har blitt beskrevet av anmeldere som «uhyre spennende og dramatisk mektig» og hans kontroll av klang, balanse og teksturer som «mesterlig». Etter at Mikkelsen ble uteksaminert fra Norges musikkhøgskole, studerte han videre ved Sibelius-akademiet i Helsinki under den berømte professor Jorma Panula frem til diplomeksamen i orkesterledelse. Fra 1985 studerte han og arbeidet tett med Mariss Jansons i Oslo og St. Petersburg. Deretter la Mikkelsen ut på en musikalsk reise og ledet orkestre over hele Øst- og Sentral-Europa, Japan, Kina og Thailand.

Blant hans mange musikalske engasjementer kan nevnes sjefsdirigent og kunstnerisk leder for Ukrainas symfoniorkester, første gjestedirigent for Litauens nasjonale symfoniorkester, kunstnerisk leder og sjefsdirigent for Latvias nasjonale symfoniorkester, sjefsdirigent og GDM for Thuringen-filharmonien samt gjesteprofessor ved Musikkinstituttet ved Universitetet i Mahidol, Bangkok.

Mikkelsen har en stor CD-produksjon i samarbeid med en rekke orkestre, deriblant Latvias nasjonale symfoniorkester, Münchens radioorkester, Thuringen-filharmonien, Ukrainas symfoniorkester, Litauens nasjonale symfoniorkester, Trondheim Symfoniorkester og Kringkastingsorkestret. Til sammen har dette

resultert i mer enn 40 utgivelser.
I løpet av sitt samarbeid med Latvias nasjonale symfoniorkester (LNSO), har Mikkelsen dirigert mer enn 70 konserter utenfor Latvia: i Estland, Litauen, Sverige, Norge, Tyskland, Nederland, Spania og Thailand. Med dette orkesteret alene har han utgitt mer enn 20 CD-innspillinger, og i 2009 ga Mikkelsen og LNSO ut to utgivelser med norsk musikk som ble møtt med entusiastiske anmeldelser over hele verden.

Mikkelsen dirigerer jevnlig St. Petersburg Filharmoniske Orkester og Moskva Radio og TV-orkester, i tillegg til en rekke andre kjente orkestre. Mikkelsen har konsertert i de fleste viktige konsertsaler i Europa, deriblant Berlin-filharmonien, Concertgebouw i Amsterdam, Moskva-konservatoriets store sal, St. Petersburg-filharmonien, Gasteig i München, Alte Oper i Frankfurt am Main, Filharmonien i Köln og Auditorio Nacional de Música i Madrid. I 2006 ble han utnevnt som sjefsdirigent for Shanghai symfoniorkester, en stilling han hadde frem til 2009. Mikkelsen har også samarbeidet med Tchaikovsky Symphony Orchestra of Moscow Radio siden 1993, og ble utnevnt til orkesterets første gjestedirigent i 2008.

I 2010 turnerte Mikkelsen i Spania med Academy of St Martin in the Fields. I juni samme år tok han Tchaikovsky-orkesteret til Norge, før de i oktober turnerte i Storbritannia der de holdt til sammen 15 utsolgte konserter for et entusiastisk publikum. I 2011 fulgte Mikkelsen opp med en ny britisk turné, denne gang med Tsjekkisk Filharmonisk Orkester. I tillegg gjennomførte han to CD-opptak med Münchens radioorkester som han skal turnere med i Spania, november 2011.

Founded in 1952, the **Münchner Rundfunkorchester** has developed over the course of its close to 60-year history to an ensemble with an enormously broad artistic spectrum, and just because of this outstanding versatility it has established a firm position on Munich's orchestral landscape. Concert performances of operas with international singing stars at the Sunday Concerts and the "Paradisi gloria" series presenting sacred music from the 20th and 21st centuries form just as much a part of its activities as do target-group oriented children's and young people's concerts with educational companion programs, entertaining theme evenings under the title "Wednesdays at 7:30" as well as performances of film scores. The Münchner Rundfunkorchester proves that it has its finger on the pulse of our times with cross-over activities in the direction of pop music; for many years, for example, it has successfully collaborated with Bobby McFerrin and Konstantin Wecker.

Leading on the ranks of Chief Conductors of the Münchner Rundfunkorchester is Werner Schmidt-Boelcke (1952-1967), followed by Kurt Eichhorn (1967-1975), Heinz Wallberg (1975-1981), Lamberto Gardelli (1982-1985), Giuseppe Patané (1988-1989) and Roberto Abbado (1992-1998). From 1998 until 2004, the Chief Conductor of the Münchner Rundfunkorchester was Marcello Viotti, who died totally unexpectedly in February of 2005. He had a special passion for the French and Italian operatic repertoire, and the success of the "Paradisi gloria" concert series is largely attributable to his commitment. Since September of 2006, Ulf Schirmer holds the post of Artistic Director of the Münchner Rundfunkorchester. With a program including, among other things, a Lehár cycle and the world premières of commissioned compositions in the "Paradisi gloria" series, he sets new artistic accents. The 2006/2007 season also marked the beginning of a collaboration between the Münchner Rundfunkorchester and the Bavarian August Everding Theatre Academy; once each season, the two organizations prepare a joint opera project culminating in the presentation of a staged production in the Prinzregententheater. Beyond this, the International "Choice Voices" Singing Competition in memoriam Marcello Viotti was held for the second time already in 2009,. Finally, the Münchner Rundfunkorchester consecrates considerable attention toward bringing music to children and young people, based on the three-column model comprising continuing teacher education, school visits and subsequent concert events. Meanwhile, the "Classy Classics" project, in which selected school orchestras make music together with the Münchner Rundfunkorchester, has also become a permanent institution. Supplementing its

assignments on its home turf, the Münchner Rundfunkorchester regularly appears at guest concerts, often accompanying such well-known artists as sopranos Annette Dasch and Nicole Cabell, the singers Andreas Scholl, Jonas Kaufmann and Bryn Terfel as well as cellist Sol Gabetta and pianist Fazil Say. In the summer of 2009, the Münchner Rundfunkorchester first appeared at the “Orff in Andechs” festival, and in 2010 it supplemented its guest performances there with the Andechs ORFF Academy of the Münchner Rundfunkorchester for the furtherance of young musicians. The Münchner Rundfunkorchester is on the audio market with a number of CD recordings. Here, such releases as high-level singer portraits with such artists as Vesselina Kasarova, Diana Damrau and Peter Seiffert, as well as complete recordings of operas and operettas, among them Lehár’s “Das Land des Lächelns” (The Land of Smiles) and Zarewitsch and Otto Nicolai’s “Die lustigen Weiber von Windsor” (The Merry Wives of Windsor) under the direction of Ulf Schirmer are worthy of special mention. In 2010 the Münchner Rundfunkorchester was awarded the Echo Klassik in the category “Operatic Recording of the Year” with the CD recording of “Des Simplicius Simplicissimus Jugend" (The Youth of Simplicius Simplicissimus”) by Karl Amadeus Hartmann.

Siden **Münchner Rundfunkorchester** (München Filharmoniske Orkester) ble grunnlagt i 1952, har orkesteret utviklet seg til et ensemble med et enormt bredt kunstnerisk spekter. På grunn av denne enestående allsidigheten har orkesteret sikret seg en solid posisjon i Münchens orkestrale landskap. Konsertforestillinger av operaer med internasjonale sangstjerner under søndagskonsertene og "Paradisi gloria"-serien som presenterer hellig musikk fra det 20. og 21. århundre, er like sentrale i orkesterets virksomhet som målgruppeorienterte barne- og ungdomskonserter med pedagogiske ledsagerprogram, underholdende temakvelder under tittelen "Onsdager kl 7:30" samt fremføringer av filmmusikk. Münchner Rundfunkorchester viser også at det har fingeren på samtidens puls med cross-over aktiviteter i retning av popmusikk. Orkesteret har for eksempel hatt vellykkede samarbeid med Bobby McFerrin og Konstantin Wecker gjennom mange år.

Ledende i rekkene av sjefsdirigenter av Münchner Rundfunkorchester er Werner Schmidt-Boelcke (1952–1967), etterfulgt av Kurt Eichhorn (1967–1975), Heinz Wallberg (1975–1981), Lamberto Gardelli (1982–1985), Giuseppe Patané (19881989) og Roberto Abbado (1992–1998). Fra 1998 til 2004 ble orkesteret ledet av Marcello Viotti, som døde helt uventet i februar 2005. Han hadde en spesiell lidenskap

for fransk og italiensk opera og suksessen til "Paradisi gloria"-serien skyldes i stor grad hans engasjement. Siden september 2006 har Ulf Schirmer stillingen som kunstnerisk leder for Münchner Rundfunkorchester. Med et program som blant annet inkluderer en Lehár-syklus og urpremierer av bestilte komposisjoner i "Paradisi gloria"-serien, bringer han nye kunstneriske aksenter.

Sesongen 2006/2007 markerte starten på et samarbeid mellom Münchner Rundfunkorchester og bayerske August Everding Theatre Academy: En gang hver sesong utarbeider de to organisasjonene et felles operaprosjekt som kulminerer i en iscenesatt produksjon på Prinzregententheater. I 2009 ble "Choice Voices", den internasjonale sangkonkurransen til minne om Marcello Viotti, arrangert for andre gang. Münchner Rundfunkorchester gjør også mye for å bringe musikk til barn og unge, og baserer denne virksomheten på tre grunnpilarer: fortsatt lærerutdanning, skolebesøk og påfølgende konsertopplevelser. Også "Classy Classics"-prosjektet, der utvalgte skoleorkestre lager musikk sammen med Münchner Rundfunkorchester, har blitt en permanent institusjon. I tillegg til sine oppdrag på hjemmebane gir orkesteret regelmessige gjestekonserter, ofte i følge med kjente artister som sopranene Annette Dasch og Nicole Cabell, sangerne Andreas Scholl, Jonas Kaufmann og Bryn Terfel samt cellist Sol Gabetta og pianist Fazil Say.

Sommeren 2009, opptrådte Münchner Rundfunkorchester på festivalen "Orff i Andechs". I 2010 supplerte de sitt gjestespill der med Andechs Orff Academy av Münchner Rundfunkorchester for å fremme unge musikere. Orkesteret har gitt ut en rekke CD-innspillinger. Verdt å nevne er kvalitetsrike sangportretter med artister som Vesselina Kasarova, Diana Damrau og Peter Seiffert, samt komplette innspillinger av operaer og operetter som Lehárs "Das Land des Lächelns" (The Land of Smiles) og Zarewitsch og Otto Nicolais "Die lustigen Weiber von Windsor" (The Merry Wives of Windsor) under ledelse av Ulf Schirmer. I 2010 ble Münchner Rundfunkorchester tildelt Echo Klassik i kategorien "Operatic Recording of the Year" for albumet "Des Simplicius Simplicissimus Jugend" (The Youth of Simplicius Simplicissimus") av Karl Amadeus Hartmann.

MORE FROM TERJE MIKKELSEN ON SIMAX CLASSICS

PETER TCHAIKOVSKY: SYMPHONY NO.5, E MINOR, OP.64
PSC1109

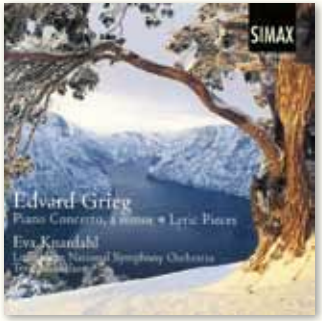

EDVARD GRIEG: CONCERTO FOR PIANO AND ORCHESTRA, A MINOR, OP.16 · 18 LYRIC PIECES
PSC1107

EDVARD GRIEG: SYMPHONY IN C MINOR · SYMPHONIC DANCES
PSC1091

EDVARD GRIEG: SONGS WITH ORCHESTRA
PSC1076

JOHAN HALVORSEN: FOSSEGRIMEN, OP. 21 (THE COMPLETE STAGE MUSIC) · NORWAY'S GREETING TO THEODORE ROOSEVELT, OP. 31
PSC1207

JOHAN HALVORSEN: ORCHESTRAL SUITES: VASANTASENA ·TORDENSKJOLD · THE KING
PSC1199

JOHAN HALVORSEN: GURRE · DRAMATIC SUITE, OP.17 · ASKELADDEN, SUITE · THE MERCHANT OF VENICE
PSC1198

THOMAS TELLEFSEN: PIANO CONCERTO NO. 1 IN G MINOR, OP. 8 · PIANO CONCERTO NO. 2 IN F MINOR, OP. 15
PSC1232

ROMUALDS KALSONS: CONCERTO FOR VIOLIN AND ORCHESTRA · CONCERTO FOR CELLO AND ORCHESTRA · VARIATIONS FOR PIANO AND ORCHESTRA
PSC1213

Recorded 21-25 March 2011 in Studio 1, BR Munich
Producer and editor: Torsten Schreier
Balance engineer: Ulrike Schwarz
Executive producer: Veronika Weber

Liner notes: Elef Nesheim
Translation: Andrew Smith

Cover design: Martin Kvamme

Edition Norsk Musikforlag, MIC

Released with support from Norsk kulturråd

©&℗ 2011 Terje Mikkelsen / GMF
All trademarks and logos are protected. All rights of the producer and of the owner of the work reproduced reserved. Unauthorized copying, hiring, lending, public performance and broadcasting of this record prohibited.
ISRC: NOFZS1106010-070 · PSC1306 Stereo

CO-PRODUCTION WITH

BR KLASSIK

FINN MORTENSEN (1922-1983)

1-4 SYMPHONY, OP. 5 37:17
5 PEZZO ORCHESTRALE, OP. 12 07:24
6 EVOLUTION, OP. 23 05:41
7 PER ORCHESTRA, OP. 30 12:29

MÜNCHNER RUNDFUNKORCHESTER
TERJE MIKKELSEN, CONDUCTOR

CO-PRODUCTION WITH

BR KLASSIK

NORSK KULTURRÅD

NOFZS1106010-070

7 033662 013067

www.simax.no · simax@grappa.no
ALL RIGHTS RESERVED TERJE MIKKELSEN/GMF
SIMAX classics PSC 1306
TT 62:51 © 2011 ℗ 2011